

«Nosaltres som els grecs homosexuals»: història sinòptica dels moviments i la premsa LGTBIQ + de la *Metapolítevsi*

«We are the Greek homosexuals»: synoptic history of LGBTQ + movements and press in the Metapolitefsi

Lucas Gonzalvo Valls
Doctorand en Gènere i Literatura
Universitat Pompeu Fabra

Article rebut: 5 de maig del 2024
Sol·licitud de revisió: 15 de maig del 2024
Article acceptat: 15 de juny del 2024

Gonzalvo Valls, Lucas. 2024. «Nosaltres som els grecs homosexuals»: història sinòptica dels moviments i la premsa LGTBIQ + de la *Metapolítevsi*. *Aérides* 5, pàgs. 125-135.

Resum: En aquest article es presenta el marc general en què es van desenvolupar les primeres protestes i manifestacions a favor de la llibertat sexual a Grècia, així com els esdeveniments que van conduir a la fundació dels primers moviments d'alliberament homosexual. En concret, l'objectiu és donar conèixer els principals actors de l'escena gai d'Atenes i Tessalònica de l'últim quart del segle XX, les activitats que van dur a terme, entre les quals destaca la premsa, i els motius que van conduir a la dissolució dels moviments que van organitzar.

Paraules clau: moviments LGTBIQ+, Grècia, Metapolítevsi

Abstract: This article presents the general framework in which the first protests and demonstrations in favour of sexual freedom in Greece developed, along with the events that led to the founding of the first movements for homosexual liberation. Specifically, the objective is to make known the main actors of the gay scene of Athens and Thessaloniki of the last quarter of the 20th century, the activities they carried out, among which the press stands out, and the reasons that led to the dissolution of the movements they organized.

Key words: LGTBIQ+ movements, Greece, Metapolitefsi

1. Atenes, l'AKOE i la seva revista *Amfi*

Les proclames de Stonewall i del Maig del 68 arriben a Grècia després de la caiguda de la dictadura dita dels Coronels (1967-1974), en el marc d'una sèrie de nous moviments sociopolítics propiciats per un escenari més adient per a aquests debats que no pas el precedent. El període de la *Metapolítevsi* («canvi polític» en grec), marcat pel retorn del president a l'exili Konstandinos Karamanlís, la proclamació de la Tercera República Hel·lènica, la legalització del partit comunista (KKE) i la fundació del PASOK i de Nova Democràcia, va eixamplar els límits que fins llavors havien coartat la llibertat d'expressió i frenat l'expansió d'idees radicals. Tot i aquest ambient, les qüestions sobre les minories

sexuals de Grècia no formaven part dels programes de modernització de la societat grega, sinó, ben al contrari, eren la diana de moltes de les lleis que proposava el llavors Ministeri de Benestar Social, a mans d'Spiros Doxiadis, del govern de Nova Democràcia de Karamanlís. Sí que va tenir més ressò, pel que fa a la comunitat LGTBIQ+, el projecte de llei del maig de 1977 «sobre la protecció contra les malalties de transmissió sexual», que preveia, entre altres coses, la persecució i la identificació d'homosexuals, la condemna a un any de presó en cas d'enxampar-los «practicant l'homosexualitat» en carrers i parcs, i l'exili a alguna de les illes de l'Egeu. El projecte va caure com una galleda d'aigua freda sobre els intel·lectuals que havien de fundar l'AKOE, el primer Moviment d'Alliberament Homosexual de Grècia.

La tardor de 1976 apareix un manifest signat per la comissió per a la fundació del Moviment d'Alliberament Homosexual de Grècia, «formada per cinc o sis estudiants grecs de l'estranger (França i Itàlia) i encapçalada per Andreas Velissarópulos». Els principals punts del manifest exposen el següent (*Pústrix* 1997, 4-5):

Nosaltres som els grecs homosexuals. Durant segles hem viscut reprimits, amagats i perseguits perquè la respectiva ideologia del sistema social ens considerava uns «desviats», uns «degenerats», una «ferida social», etc. Avui, units, ens donem a conèixer a la societat del país per tornar a generar debat, perquè entengueu, perquè entenguem, que tota persona té el dret a viure i a decidir sobre el seu cos com millor consideri. Sense la intervenció de la societat, que al seu arbitri cataloga els rols amb etiquetes i col·loca les persones en el lloc equivalent [...]. Creiem que un alliberament total passa per la derogació dels rols amb què la societat engabia les persones. [...] Demanem la col·laboració de tota persona i grup de signe progressista que cregui en un alliberament total. [...] Fem una crida a cada partit i joventut política perquè prengui posició davant de la situació dels homosexuals. Demanem que ens aculli tota la premsa, diaris i revistes. [...] Ja no acceptem discriminacions de cap tipus en el marc social en què vivim.

Andreas Velissarópulos havia estudiat a París i allà havia conegut Guy Hocquenghem (1946-1988), autor ja llavors del llibre que encetaria els debats sobre teoria *queer*: *Le désir homosexuel* (1972), que partint de l'obra teòrica de Deleuze i Guattari critica la influència de la psicoanàlisi freudiana i lacaniana en els debats sobre sexualitat. Hocquenghem, a més a més, havia participat en la revolta del Maig del 68 i pertanyia al Front Homosexuel d'Action Révolutionnaire (FHAR), que era el primer moviment LGTBIQ+ a França, tenint en compte que l'associació homòfila *Arcadie*, fundada per André Baudry el 1954 i dissolta, precisament, amb l'aparició dels moviments d'alliberament, pretenia presentar els homosexuals com individus respectables, cultes i dignificats que mereixien una major tolerància social. D'altra banda, Velissarópulos també havia llegit *El Kaiadas*, un llibre escrit per Lukàs Theodorakópulos el 1972 i que no es va publicar fins al 1976 per l'editorial Exandas, un cop acabada la dictadura i la censura. Theodorakópulos hi descriu la batuda policial que es va dur a terme contra una festa d'aniversari organitzada per un homosexual a casa seva, en el barri atenès de Kukuvaunes, l'octubre del 1968. La persecució va acabar amb la detenció dels trenta participants, la publicació en els diaris dels seus noms i fotografies, i un judici, on es va demanar als acusats que ensenyessin la roba interior per saber qui era homosexual i qui no: els qui duïen uns esllips eren homosexuals; els que

duien calçotets llargs, eren homes de cap a peus. L'objectiu del llibre, un dels primers textos d'aquestes característiques publicat a Grècia, és convertir una persecució en una eloqüent narrativa sobre la identitat, un ritual d'humiliació pública en un gest actiu de sortida de l'armari, una història de vergonya en un cant sobre l'alliberament (homo)sexual. De fet, el títol és tota una declaració d'intencions, atès que *Kaiadas* (Cèadas en la transcripció catalana) és el nom del barranc on tradicionalment es diu que els espartans llançaven els criminals. Salvant les distàncies, la batuda de Kukuvaunes del 1968 desencadena una lenta sèrie de fets similars als aldarulls de Stonewall del 1969. Lenta perquè des d'aquell fet fins a la fundació del primer moviment passen pràcticament deu anys.

Λουκάς Θεοδωρακόπουλος, *Ο Καιάδας*.
Χρονικό μιάς πολιορκίας. Αθήνα:
Εξάντας. 1976. 116 σελ.

Lukàs Theodorakópulos, *El Cèadas*. Crònica
d'un setge. Atenes: Exandas [Sextant].
1976. 116 pàgs.

El cas és que Velissarópulos truca, un dia de 1977, a Theodorakópulos per preguntar-li «si havia llegit el Manifest i per demanar-me si volia participar en el Moviment, la qual cosa vaig acceptar immediatament. Després d'un o dos dies va venir a casa meva amb alguns altres companys i en vam estar parlant. A aquesta, s'hi van sumar altres reunions», escriu el propi Theodorakópulos (*Pústrix* 1997, 5). Paral·lelament, Velissarópulos truca també a Kostas Taktsís per demanar-li la seva col·laboració. A *Des de la humil talaia* (1992), un recull d'articles, entrevistes i cartes seves, el cèlebre autor d'*El tercer casament* (1962) diu que el jove militant volia «que l'ajudés a fundar un moviment d'alliberament homosexual. Per què jo? Perquè era, va dir, qui més hi encaixava. S'acostava el debat sobre el projecte de llei "sobre malalties de transmissió sexual". Els transvestits havien entrat en pànic. Estaven preparant una manifestació al teatre Lusitània» (Taktsís 1992, 109-110). Taktsís s'hi va negar en rodó (1992, 111):

Fundar l'AKOE a redós de les faldilles d'alguns transvestits que es prostituïen equivalia a fundar un moviment d'alliberament de les dones a redós de les putes del carrer Sokratus. La vinculació seria fatal, el moviment moriria en el moment de néixer, l'únic que aconseguiria seria revifar l'antiga imatge tradicional de la marica. Li vaig dir que s'esperés a l'octubre i que llavors l'ajudaria a organitzar l'AKOE a través d'un debat públic amb convidats de renom, fossin homosexuals o no —fins i tot un transvestit per amanir-ho tot. El moviment donaria les seves primeres passes sobre una base ferma.

Malgrat l'oposició de Taktsís a fundar l'AKOE amb la col·laboració dels transvestits,¹ la manifestació al teatre Lusitània es va dur a terme el 25 d'abril de 1977 i va ser tot un èxit. De l'organització se n'havia fet càrrec Betty Vakalidu,² una activista transsexual que va llegir durant l'acte el poema «Murs», de Konstandinos Kavafis, davant la presència del col·lectiu LGTBIQ+ que s'hi havia aplegat i la policia, que s'estava al final de la sala per evitar aldarulls. Velissarópulos i Theodorakópulos també hi van ser, juntament amb altres membres d'un AKOE acabat de fundar.

Betty Vakalidu. Fotograma de la pel·lícula
«Betty», de Dimitris Stavrakas (1979)

El moviment va continuar amb noves iniciatives, com la de publicar una revista, *Αμφί* [*Amfi*], que va començar a circular la primavera de 1978 sota la direcció de Lukàs Theodorakópulos. El nom el deu a la paraula grega per a «controvèrsia», «discussió» i, per extensió, «protesta» (αμφισβήτηση), perquè, en paraules del propi editor, la revista «estava inspirada en els moviments de protesta i en el Maig francès del 68, quan els gais de París van participar ells també, per primera vegada, en una revolució social» (Theodorakópulos 2005, 23). La presència pública i efectiva de la revista va fer que fos portada a judici el novembre de 1980, però la denúncia no va aconseguir la cancel·lació del projecte editorial. Uns mesos més tard, en el marc de la votació del projecte de llei sobre les malalties de transmissió sexual, que havia estat sota revisió durant dos anys i que es votava aquella mateixa tarda, l'AKOE va organitzar una nova manifestació, el 26 de gener de 1981, al davant de la Universitat del carrer Akadimias, sent així la primera concentració a l'aire lliure convocada pel moviment. La novetat, a més a més, va ser que Kostas Taktsís s'havia presentat aquell mateix migdia a les oficines de la revista per lliurar-los un escrit

¹ Val a dir que el propi Taktsís també practicava el transvestisme, tot i que sempre va dir que ho feia més com un acte performatiu que no pas com a font d'ingressos.

² La pròpia Betty Vakalidu (1950) en diu el següent: «érem unes cinc o sis les primeres que ens vam fer sentir i que ens vam unir a alguns gais, entre els quals destacaven en Nikos Muratidis i els ja morts Andreas Velissarópulos i Lukàs Theodorakópulos. Immediatament se'ns hi van unir uns dos o tres més. Tanmateix, ningú no volia denunciar públicament el projecte de llei i reivindicar els drets dels homosexuals. Per això mateix em vaig arriscar finalment a fer-ho pel meu propi compte» (Vakalidu 2019). Nikos Muratidis és un dramaturg, periodista, músic i productor grec.

perquè és llegís a la manifestació, tot i que amb una condició: que fos un altre qui el llegís.³ La llei no es va votar, finalment, i uns mesos més tard, amb la victòria electoral del PASOK, el 18 d'octubre del mateix any, es va anul·lar el projecte de llei de l'anterior govern de Karamanlís.⁴

Portada de la revista *Amfi* (nº 3-4, tardor-hivern 1979)

Al llarg de la seva història, la revista *Amfi* va comptar amb el suport d'intel·lectuals de renom com Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Louis Althusser, Roland Barthes, Gilles Deleuze, Felix Guattari,⁵ Michel Foucault, Françoise Châtelet, Jules Dassin, Jean Elleinstein, Philippe Sollers i René Schérer. Ara bé, amb el temps, segons el que va dir el seu propi editor a la revista *Pústrix* gairebé vint anys després, tant la revista com el propi moviment van deixar de gaudir de l'èxit inicial i, de fet, van acabar tenint més lectors entre el públic heterosexual que entre l'homosexual, que no veia amb bons ulls el recolzament dels transvestits i que, «amb una mirada individualista, considerava que aquesta vinculació posava en perill el seu estatus social» (*Pústrix* 1997, 8). Tot i haver-los inclòs en el moviment, Theodorakópulos, de fet, reconeix en aquest mateix article que un dels problemes principals del moviment va ser la participació dels transvestits, «per una qüestió de les diferències entre les experiències dels homosexuals i les dels transvestits, que reivindicaven el seu dret a la prostitució i que exigien el reconeixement de la seva

³ No va ser l'únic que no volia exposar-se en aquesta manifestació, perquè, de les cinc-centes persones que s'hi van aplegar, la majoria va dur màscares per ocultar la seva identitat.

⁴ Entre algunes de les personalitats públiques i de referència que es van posicionar en contra del projecte de llei trobem Melina Mercouri, que va afirmar que recolzaria totes les propostes de l'AKOE.

⁵ Felix Guattari va participar fins i tot en unes conferències organitzades per l'AKOE que es van celebrar el 7 de novembre de 1982 a l'Institut Francès d'Atenes. Theodorakópulos va afirmar anys més tard que les conferències van constituir un dels moments culminants del moviment (2005, 44).

identitat» (1997, 5). No era correcte que en formessin part, fins i tot per qüestions polítiques de cara a la resta d'homosexuals que se sentien amenaçats per la imatge del transvestit. Així mateix, afegeix, en un altre ordre de coses, que el que va posar de manifest l'AKOE era que «les organitzacions d'aquesta mena, essent antiautoritàries per naturalesa i transversals pel que fa a la seva configuració, davant la impossibilitat de massificar-se sense reproduir les estructures de poder que totes les organitzacions i els partits presenten, han d'aprofitar-se d'aquestes mateixes estructures i de les respectives circumstàncies històriques per exercir pressió, intervenir on puguin i millorar les condicions de vida» (1997: 8). La direcció del moviment i de la revista va anar canviant: del 1984 al 1986 se'n va fer càrrec Iannis Nenes, i el 1987, Grigoris Val-lianatos, any en què es dissol l'AKOE. Tot i que amb molta menys força, l'espai que deixarà l'AKOE l'ocuparà del 1988 al 2008 la Comunitat Gai de Grècia (EOK, en les sigles gregues), que serà dirigida per Vangelis Iannelos, qui també es farà càrrec, tot i que amb aturades, de la publicació de la revista *Amfi* fins al 1994, quan tancarà definitivament.

2. «Tot treball que té per objecte el guany és prostitució»: *Kràximo* i Paola Revenioti

El setembre de 1981 apareix als quioscos de les places d'Omònia i Kàningos una de les revistes més *underground* de Grècia: *To κράξιμο* (*To Kràximo* significa, literalment, «escriadassada»). Editada, en paraules de la pròpia editora, per la «prostituta transsexual Pàola Revenioti», la revista es caracteritzava per ser un vehicle d'«expressió homosexual revolucionària», aollint entre les seves pàgines textos i entrevistes d'Ilias Petrópulos, Kostas Taksís, Takis Spetsiotis,⁶ Iorgos Khronàs,⁷ Lukàs Theodorakópulos i Dinos Khristianópulos. El nom de la revista és indicatiu d'aquest caràcter bel·ligerant: amb el significat original d'«escriadassada», *kràximo* fa referència també a la violència verbal que s'exerceix sobre els membres del col·lectiu LGTBIQ+. Els primers números es van escriure als cafès de la plaça Omònia, al soterrani de l'AKOE i als bancs de la plaça Exàrkhia. Essent un cas similar al d'*Amfi*, amb el tercer número Pàola Revenioti va haver de fer front a quatre mesos de presó i 30.000 dracmes de fiança.

Pàola Revenioti (1958) és un dels actuals referents LGTBIQ+ de més renom de Grècia, a banda de ser productora de documentals sobre qüestions de gènere i sexualitat i diputada per MeRA25, és a dir, el Front Europeu de la Desobediència Realista de Varufakis. La seva trajectòria, però, va començar a l'avinguda Singrú i al carrer Sokratus, pel barri de Psirí, juntament amb altres transsexuals que es guanyaven la vida prostituint-se, com Betty Vakalidu. Els diners que guanyava eren, de fet, la principal font d'ingressos per al que seria el seu primer gran projecte personal, l'edició de la revista *To kràximo*. Així mateix,

⁶ Takis Spetsiotis (Pireu, 1954) és conegut sobretot per ser el director de la pel·lícula sobre la vida del poeta Napoléon Lapathiotis, *Μετέωρο και σκιά* [*Meteor i ombra*] (1985), per la qual va ser guardonat amb el Premi Nacional a la Millor Pel·lícula. També s'ha dedicat a la novel·la i el teatre i ha escrit una de les biografies de referència de Kostas Taksís, *Ταχτσής – Δεν δρέπομαι* [*Taksís – No m'avergonyixo*], Edicions Políkhromos Planitis [Planeta Multicolor], Atenes, 2006.

⁷ Iorgos Khronàs (Pireu, 1948) és un poeta grec i editor d'una de les revistes literàries més conegudes del país, *Odós Panós*, que s'edita des de l'octubre de 1987.

Pàola va mantenir una relació relativament estreta amb Khristianópulos, entrevistant-lo en altres ocasions (com el 2017, una de les darreres entrevistes que li van fer al poeta, ja molt malalt) i fent referència a alguns dels seus poemes en documentals que s'han convertit en arxius de gran interès per a l'estudi de tot el que va suposar l'època dels moviments de protesta, com *Kaliardà*⁸ i, juntament amb Vakalidu i Eva Kumarianú, *Pikrodafnes* («baladres» en grec, arbust que s'acostumava a trobar en l'avinguda Singrú, on es prostituïen).

El públic de *To kràximo* era, en paraules de Theodorakópulos, «heterogeni: gent coneguda o no d'esquerres, anarquistes, intel·lectuals, *queer*, gai, homes, mariques...» (Theodorakópulos 1997, 7). Tot i ser un projecte molt personal, Pàola va aconseguir amb *To kràximo* celebrar el primer Orgull de Grècia, el 1992, al turó Strefi, al centre d'Atenes, però al cap de tres anys, l'hivern de 1993, havent-ne publicat catorze números, en va editar el darrer.

Portada del nº 4 de la revista *To kràximo* (febrer de 1983).

El subtítol, «Revista d'autoexpressió i de crítica social», substitueix el del primer número, «Revista d'expressió homosexual revolucionària».

El sobretítol es mantingué: «Tot treball que té per objecte el guany és prostitució».

⁸ El *kaliardà* és un argot,⁸ probablement d'origen romaní, que va sobreviure a Grècia fins a mitjan segle XX, pel cap alt, i que, en paraules del filòleg i traductor Cèsar Montoliu, era parlat principalment per «transvestites and male prostitutes, but also by homosexuals “on the scene”» (Montoliu 2005, 299). El 1971, Ilias Petrópulos, un etnògraf que es va ocupar sobretot del món grec dels baixos fons, va publicar un diccionari, *Kaliardà: El diccionari dels mariques grecs*, en què aplega totes les paraules d'aquest argot (i la seva etimologia) que anava recollint a través de la seva investigació als carrers d'Atenes.

3. «Visca els mariques de Vardari»: Tessalònica, els moviments d'alliberament homosexual i la premsa local

«Estimat fal·lus, no parlis de fal·locràcia abans no hagi fet una mamada».

L'AMO és debat sobre amor homosexual.

L'AMO ja existia com a idea als parcs, entre els amics, als pixadors, a les cases de les nenes de catequesi i als lavabos de les escoles a l'hora d'esbarjo.

AMO: el *kaliardà* és la llengua del gueto.

AMO, amas, amat... el llatí ens reprimia a l'escola i hem sortit mariques.

L'AMO estima els *queer*. Som persones que sintonitzem fàcilment.

L'AMO no té despatxos. Odia els despatxos.

AMO: Visca els mariques de Vardari. Mariques de Vardari: avall l'AMO, amunt el sexe.

L'AMO respecta els «combatents» de l'AKOE. No està bé?

L'AKOE considera que l'AMO no existeix o, com a mínim, que és ridícul.

L'AMO, en el seu any d'existència, ha aconseguit formar un grup dissident fàl·lic que ha editat *BANANES*.

L'AMO està en contra del gueto homosexual.

Els membres de l'AMO es venen per tot arreu.

L'AMO es caga en el suport que ofereixen els partits polítics als mariques.

Si has tingut experiències amb homosexuals i les busques, ets AMO. Si no les busques, NO ho ets. L'AMO no acostuma a interessar-se pels transvestits.

Les persones de l'AMO no amaguen mai els seus desigs.

L'AMO odia els «uniformes» en general. Als mariques els agraden els soldats i els policies. Als *queer* els agraden les lesbianes.

L'AMO comparteix manifestos.

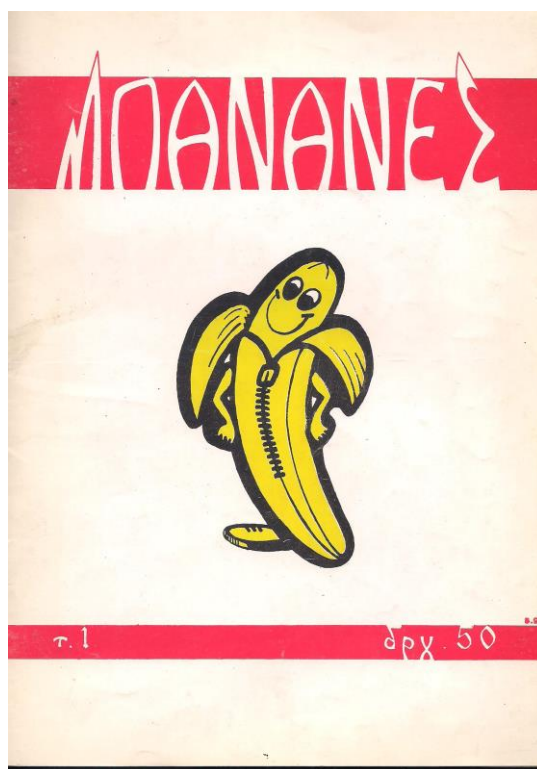
L'AMO odia els manifestos. S'odia a si mateix com un marica.

L'AMO busca expressar-se.

L'AMO qüestiona la seva existència.

A la capital de la Macedònia Central, Tessalònica, les reaccions a l'escàndol ocasionat pel projecte de llei sobre malalties de transmissió sexual es van produir amb una mica de retard, uns dos anys. Amb l'exitós exemple i model de l'AKOE i la seva revista *Amfí*, el novembre de 1980 el Front d'Alliberament Homosexual de Tessalònica (Απελευθερωτικό Μέτωπο Ομοφυλόφιλων Θεσσαλονίκης, AMOTH, AMOΘ en les seves sigles gregues) publica un manifest homosexual, alguns dels punts del qual obren aquest apartat. La primavera de 1980, però, gairebé en paral·lel, s'havia començat a editar una revista, *Bananes*, quan ja feia dos anys que *Amfí* anava en dansa. La revista, però, editada per Akhil·leas Psaltópulos, fundador també del Moviment d'Alliberament Sexual (Κίνημα

Σεξουαλικής Απελευθέρωσης, KSA, ΚΣΑ en les seves sigles gregues), no va tenir en absolut la mateixa sort: només en va publicar un número, que s'ha convertit en un clàssic de col·leccionista. El número inclou un homenatge a Pasolini, dedica moltes pàgines a parlar sobre l'ambient gai de la ciutat i, a més a més, inclou tots els punts del projecte de llei sobre malalties de transmissió sexual i un altre manifest. Pel que fa al nom de la revista, el propi Akhil·leas va dir en una entrevista: «M'agradava el disc que havia tret Lou Reed amb *The Velvet Underground & Nico* que mostrava a la portada el conegut dibuix d'una banana d'Andy Warhol. Vaig pensar que la banana ha estat sempre un símbol fà·lic. A més a més, el plural anglès "bananes" significa: aquell que està boig, que no té seny. Amb aquesta triple idea el nom "Bananes" va triomfar» (Tsitiridis 2017).

Portada del nº 1 de la revista *Bananes*

Aquest caràcter desvergonyit és el que, en la mateixa entrevista, destaca Psaltópulos com a característica principal de la revista: «Tot el número era d'alguna manera una provocació. Volíem veure les reaccions que tindria, fins a quin punt podíem estirar la situació. I, en efecte, finalment es va considerar que la revista era obscena». Les reaccions van ser variades: «D'una banda, hi havia els "ben fet per atrevir-te a fer-ho, per fi ha arribat el moment de fer alguna cosa, has fet un pas endavant". Alguns simplement estaven horroritzats i no podien posicionar-se, i n'hi havia d'altres que deien: "No t'avergonyeixes del que estàs fent? T'has begut l'enteniment? No t'adones del que estàs escrivint?" Fins i tot els gais feien comentaris negatius, tot i que crec que en el fons els agradava. Com un plaer culpable. Simplement no ho volien admetre. El nostre objectiu era, malgrat els comentaris i les crítiques, continuar amb l'edició i assegurar-la a la ciutat» (Tsitiridis 2017). Però això no va succeir mai, atès que el primer número va ser portat a judici. Ara bé, com que l'únic

nom que apareixia a la revista era el de l'impressor, el judici es va haver de celebrar només amb ell, qui va dir que desconeixia els noms dels qui estaven darrere de la revista, malgrat que no era cert. Afortunadament, el cas es va arxivar, però Psaltópulos no es va atrevir a continuar amb l'edició, perquè no hi havia ningú, després de tot allò, que s'atrevís a imprimir més números. A poc a poc el moviment es va anar empetitint, sobretot perquè els membres fundadors, joves universitaris que van començar a treballar o que van haver de marxar de la ciutat, se'n van desentendre (un fenomen, d'altra banda, similar al de l'AKOE d'Atenes).

La lluita, però, no s'esgota amb la dissolució de l'AMOTH. El 1988 es funda el Grup d'Iniciativa Homosexual de Tessalònica (Ομάδα Πρωτοβουλίας Ομοφυλόφιλων Θεσσαλονίκης, ΟΠΟ, ΘΟΡΟΤΗ, en les seves sigles gregues) per Nikos Khatzitrífon.⁹ L'activitat principal del grup era la difusió de la cultura i els debats *queer*, és a dir, fer visibles les vides i les experiències (i els discursos) que havien romàs a l'ombra. Per fer-ho possible, van organitzar diversos canals: projeccions de pel·lícules, conferències, un programa a la ràdio *Κιβωτός* [*Kivotós*], *Arca*, sobre el moviment d'alliberament i els seus debats i, a més a més, seguint la tendència dels altres moviments que ja s'han esmentat, la publicació d'una revista, *Ο πόθος* [*O pothos*], *El desig*. L'edició es va dur a terme en dos períodes: nou números des de juliol de 1990 fins a l'estiu de 1995 i vint-i-tres números de l'abril de 1996 fins a l'estiu de 1999. Amb el número de juny de 1997, en ocasió del Dia Internacional de l'Orgull LGTB, també es va publicar un suplement gratuït, *Pústrix*,¹⁰ que recollia la història de tots els moviments d'alliberament i de protesta des de mitjan dels anys setanta i que comptava amb textos dels seus propis fundadors, com Theodorakópulos, o de col·laboradors de la pròpia revista, essent així un document de gran importància per la seva singularitat.

⁹ Així mateix, el 1995 Khatzitrífon funda també l'Associació contra l'Homofòbia (SKO, en les seves sigles gregues) i comença a editar una nova revista, *Vitameni O* (és a dir, «vitamina homosexual»). Durant una temporada, es va unir al diari LGTBQ+ *Antivirus*, fins al 2006, quan va deixar de circular definitivament. Una de les iniciatives més importants de l'associació ha estat l'organització del Festival de Cinema LGTBQ+ més antic i de més durada de Grècia, des del 1999 fins al 2022, sempre en col·laboració amb el Festival de Cinema de Tessalònica. Avui dia, a la ciutat, ja no es publiquen, tret d'*Antivirus*, més revistes de temàtica LGTBQ+.

¹⁰ El nom de la revista és un joc de paraules irònic entre «pustis» (πούστης, una paraula d'origen turc que fa referència al gai passiu) i el nom de la revista *Tàmarix*, també de Tessalònica, editada per la Direcció Artística per a l'organització de la Capital de la Cultura Europea de 1997, que era Tessalònica.

Portada de la revista *El desig* (segona etapa, nº 1, abril 1996)

BIBLIOGRAFIA

- Montoliu, Cèsar. 2005. «Is Kaliarda, Greek gay slang, a mixed gypsy language?», *Erytheia* 26: 299-318.
- Pústrix.1997. Suplement 0 de la revista *O πόθος* [*El desig*]. Recuperat de: <https://athanatiellinikileventia.gr/?p=1518>.
- Taktsís, Kostas. 1992. *Από την χαμηλή σκοπιά* [*Des de la humil talaia*]. Atenes: Exandas.
- Theodorakópulos, Lukàs. 2005. «Αμφί» και απελευθέρωση [*«Amfi» i alliberament*]. Atenes: Edicions Políkhromos Planitis [Planeta Multicolor].
- Tsitiridis, Iorgos. 2017. «Η ιστορία του απαγορευμένου γκέι περιοδικού Μπανάνες όπως τη διηγήθηκε ο δημιουργός του» [*«La història de Bananes, la revista gai prohibida, explicada pel seu fundador»*]. Recuperat de: <https://www.lifo.gr/lgbtqi/i-istoria-toy-apagoreymenoy-gkei-periodikoy-mpananes-opos-ti-diigithike-o-dimioyrgos-toy>.
- Vakalidu, Betty. 2019. «Το τρανς κίνημα όπως το έζησα» [*«El moviment trans tal com el vaig viure»*]. Recuperat de: <https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/199942-trans-kinima-opos-ezisa>.